

Актуални проблеми относно корпоративната социална отчетност

1. Понятие за корпоративна отговорност.

В днешно време съществуват много трактовки на понятието корпоративна социална отговорност /КСО/. Терминът КСО е уникален с това, че има определено значение, но неговото разбиране не винаги е еднозначно. Според западните учени корпоративната социална отговорност се разглежда през призмата на устойчивото развитие. Европейската комисия в своите документи дава следното определение: **„Корпоративната социална отговорност е концепция, която отразява доброволното решение на компаниите за да участват в подобряването на живота на хората и в опазването на околната среда”**.¹

Според определението на Х. Гордон Фитч корпоративната социална отговорност се разглежда като сериозен опит за разрешаване на социалните проблеми, предизвикани частично, или напълно от действията на корпорациите.²

2. Предназначение на социалния отчет

Терминът **„социален отчет”** не е много удачен. В повечето случаи се смята, че думата „социален” означава опазване на социална група от хора, които по една, или друга причина нямат възможност да се ползват в пълна степен от обществените блага. Но този израз „социален отчет” не се отъждествява с изрза „отчет за приходи и разходи”, а дава информация за **социалния, общественя принос на компанията**.

В днешно време все повече компании по целия свят заедно с годишните отчети публикуват информация за екологичните аспекти на своята дейност и за това как дейността на компанията допринася за развитието на обществото. В зависимост от това, каква е работната култура на отделните държави наименованията на тези нефинансови отчети звучат различно. Например в Япония се наричат **екологични отчети**, в САЩ – **отчет за корпоративното гражданство**, или **корпоративна устойчивост**, в Европа – **корпоративни социални отчети**.

Независимо от различните наименования, съдържанието на тези нефинансови отчети е еднакво. **Те са информационно отражение на дейността на компаниите в областта на корпоративната отговорност и устойчивото развитие с помощта на систематична вътрешна и външна отчетност по спектър от въпроси, които могат да окажат влияние на бизнеса и приетите решения от заинтересованите страни. Основните въпроси, които се разглеждат в отчета – приноса на компанията в икономиката на страната и региона на присъствие, екологията, етичните въпроси за водене на бизнеса, поддържане на местните съобщества, персонала, а така също и благотворителността”**.

¹ Promoting a European frame work for corporate social responsibility. Green Paper., European Commission, Directorate – General for Employment and social affairs Unit EMPL/D.1, 2001

² Fitch, H. G. Achieving corporate social responsibility. Academy of Management Review, 1, 38-46, 1976

Според мен е удачно в бъдеще в България да се все ползва европейската терминология **”корпоративен социален отчет”** за обозначаване на всички нефинансови отчети, публикувани от корпорациите

Корпоративния социален отчет може да бъде обозначен като **публичен инструмент за информиране на акционерите, сътрудниците, партньорите и цялото общество за това с какви темпове компанията реализира заложените в своята програма на развитие икономическа устойчивост, социално благополучие и екологична стабилност.**

Корпоративният социален отчет дава информация за приоритетите и ценностите на компанията, за отношенията и със свързаните с нея организации и социални групи, а така също и за обвързаността с принципите на КСО в дейността на компанията. Корпоративният социален отчет може да се представи в различни форми:

- **Във вид на тематичен раздел в годишния тематичен отчет;**
- **Във вид на отделен документ, описващ дейността на компанията в социалната и екологичната сфери /отчет за устойчиво развитие/.**

Корпоративният социален отчет позволява компанията не само да представи в консолидиран вид информация за реализирането на своята корпоративна политика, но и да я доведе до сведение на широк кръг заинтересувани от дейността на компанията страни. Т. е. КСО представлява инструмент за информиране на приноса на компанията за развитие на обществото и за социалният принос. КСО действа като **„рекламна акция”, основана на честна информация и води до увеличаване на репутацията на компанията сред обществото, което стимулира търсенето на продукцията и.**

Периодичната подготовка и публикуването на социалният отчет повишава оценката на компанията в очите на акционерите, които по-добре ще разберат направените разходи и ще видят по-ефективно използване на ресурсите. По този начин КСО помага да се укрепи доверието на акционерите и инвеститорите към дейността на компаниите.

Трябва да се посочи че ,в днешно време компаниите са подложени на много по-строго наблюдение от преди. Новите технологически средства за комуникация предоставят възможност на повече хора не само да получат достъп до информация, но и дискутират, дават факти, мнения и дори да разменят клюки. В същото време скандалът със Енрон даде допълнителен стимул върху бизнеса да бъде оказан натиск за повишаване на ефективността и прозрачността в практиките на корпоративното управление. Крахът на Енрон разтърси общественото доверие в начина и системата на представяне на корпоративната отчетност. Както всяка друга система и тук ефективността зависи от това, колко добре сработват отделните елементи и цялата система е толкова силна, колкото е силата на най-слабото ѝ звено. В случая с Енрон, връзките в системата се провалиха.

Възвръщането и поддържането на общественото доверие изисква прозрачността, отчетността и доверието да бъдат демонстрирани и доказвани от всеки член на отчетната система (виж фигура 1). **Инвеститорите и другите заинтересовани страни се нуждаят от способността да сравняват компаниите в даден отрасъл по критерии, които надвишават финансовите резултати. Съществува нужда от определяне на стандарти на ниво отделни отрасли, които да дефинират специфичната информация за всеки отрасъл, която трябва да бъде оповестена като допълнение на глобалните бизнес принципи. В заключение, съществува информация и отчетност, която е специфична за отделните компании. Това включва разбирането на мениджмънта относно бизнеса и конкурентната среда,**

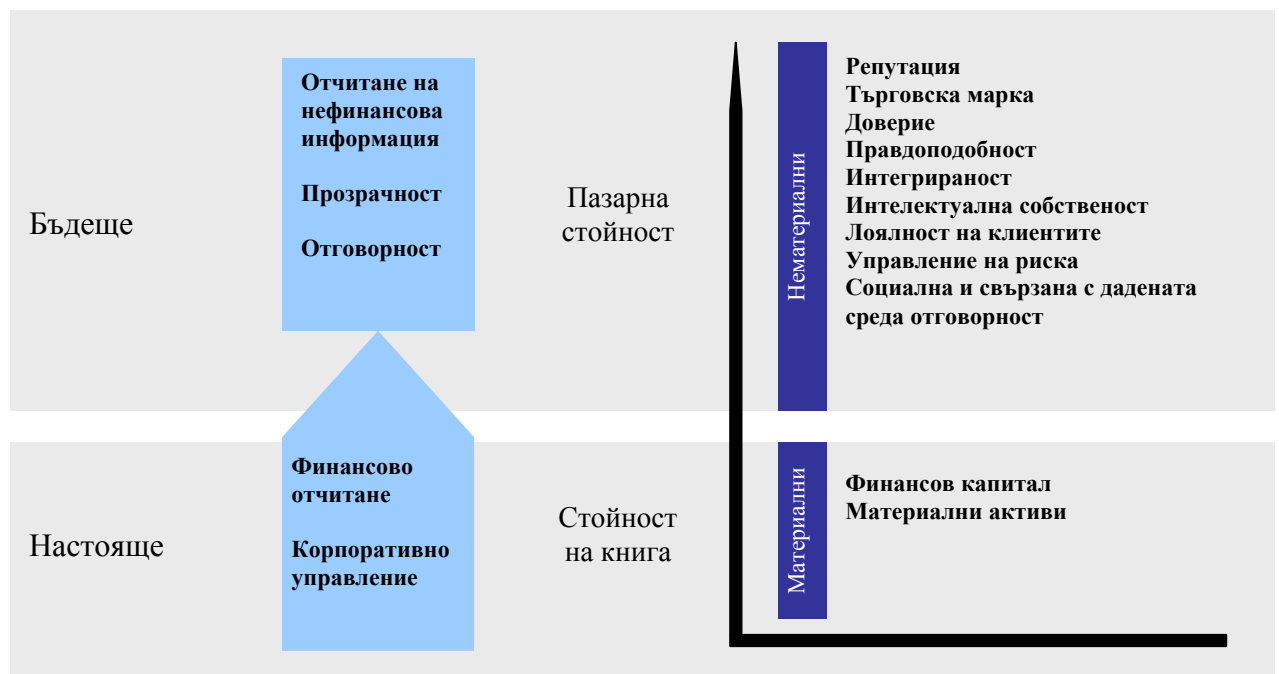
промените стратегии, уникалните за всяка фирма ценности и ангажимента на компаниите по отношение на партньорите³.

Фигура 1: Верига/система за корпоративно отчитане

Движещата сила за по-ефективно отчитане също води началото си от разбирането, че традиционните отчитачи параметри не могат да отчетат някои от ключовите активи, които са тясно свързани с днешният бизнес базиран на знанието. (фиг.2) Това е съвпадна с triple bottom line отчитането (покриващо икономически просперитет, качество свързано с дадена среда и обществена справедливост), които произтичат от отчета на Комисията Буртланд от 1987 г.

Фигура 3 Бъдещето на отчитането

³ (За повече информация вижте “Как да изградим обществено доверие” от ДиПиациа и Екълс, 2002 година

3. Връзката между корпоративната социална отчетност и финансовата отчетност

Корпоративната социална отчетност е потенциално способна да предостави информация, която е от решаващо значение за анализа на бизнеса. *По принцип, такава информация отсъства от финансовите отчети.* Тази информация може да допълни финансовите отчети със сведения, които отразяват перспективите на всяка организацията и да разшири разбирането на нейните потребители за такива ключови фактори за създаването на стойността като формирането на човешкия капитал във фирмата, корпоративното управление, управлението на екологичния и социални рискове нейния иновационен капитал. *Ако образно приемем, че финансовата информация отразява дейността на организацията едномерно, върху една плоскост, то чрез корпоративната социална отчетност дейността се отразява многомерно в един своеобразен „3D” формат чрез ползването на три основни измерения -икономическо, социално и екологично*

Двата ключови компонента на вътрешния анализ са:

-разбирането на външната среда, в която компанията работи;

-оценка на елементите, формиращи конкурентните преимущества на компанията;

Корпоративната социална отчетност има отношение и към двата елемента.

3. 1. 1. Анализ на външната среда

Анализът на външната среда като правило е съсредоточен на такива въпроси като пазари на продукцията, пазари на труда, на капитала, а така също и на регулиращите тези пазари органи. Тези въпроси, на свой ред имат отношение към управлението на икономическите, екологичните и социалните аспекти на бизнеса. Традиционните показатели, използвани при анализа на външната среда се припокриват частично с някои от показателите за икономическа, екологична и социална резултативност. Например, социалните показатели, отразяващи състава и квалификацията на работната сила, могат да насочват към възможностите за разширяване на интелектуалния капитал на компанията. По подобен начин, сравняването на изискванията към корпоративното ръководство с текущите практики на компанията могат да позволят на компанията да направи прогнози относно изменението размера на компенсациите на висшето ръководство, състава на съвета на директорите или практиките прилагани от вътрешния одит. Отчетите в областта на устойчивото развитие, които съдържат такава информация, предлагат ценно допълнение на традиционните финансови отчети.

3. 1. 2. Конкурентни преимущества.

Конкурентните преимущества се формират чрез лидерство в снижаването на разходите, диференциация на продуктите и услугите и в най-голяма степен посредством формиране и запазване на интелектуалния капитал на компанията. Показателите за резултативност могат да послужат като инструмент, даващ възможност на компанията да оцени, в каква степен икономическата, екологичната и социалната резултативност принасят полза в конкурентните и преимущества.

3. 1. 3. Лидерство в снижаването на разходите

Повишаването на ефективността на производствените процеси е изпитана стратегия, която позволява намаление на разходите и увеличава рентабилността, и има непосредствено отношение с устойчивото развитие. Възможности за съкращаване на разходите и повишаване на доходите посредством увеличаването на продукцията и продажба на отпадъците от производството (например скрап, селскостопански вторични продукти) съществуват на всички етапи от производствения процес (разработката на продуктите, производството, експлоатацията и извеждането им от експлоатация) и могат да обезпечат съществено преимущество, особено в отрасли с ниска рентабилност. В множество публикации се отразяват подходи за снижаване на разходите и увеличение на приходите, посредством програми за минимизиране на отпадъците. Показателите за екологична резултативност, отразяващи използването на ресурсите и производствените отпадъци, могат да бъдат използвани за оценка на финансовите резултати от повишената ефективност на производствените процеси.

3. 1. 4. Разходи и риск

Анализът на разходите може да бъде усъвършенстван чрез цялостен подход за оценка на рисковете и неопределеностите. В много отрасли на промишлеността основните рискове и неопределености са тясно свързани с екологичните и социални проблеми. Увеличението на броя компании, чиито бизнес през последните десетилетия претърпя значителни пречки поради недооценяване на екологични и социални проблеми, поставя въпросите за устойчиво развитие на дневен ред пред корпоративните управления. *Кодексите за корпоративно поведение, принципите на управление и правилата за разкриване на информация стимулират компанията да установяват на по-високи стандарти за нефинансова отчетност, включвайки разясняването на допълнителни въпроси в финансовите им отчети.* Все по-често в финансовите отчети се появяват икономически, екологични и социални елементи, отразяващи вижданията на ръководствата за новите рискове и възможности на пазара. Например:

- *информация за прякото и косвено потребление на енергия от организацията, а също от източниците на енергия може да се съди за това, до каква степен компанията е изложена на риск, свързан с въвеждането на по-строги рестрикции, касаещи емисиите на парникови газове;*
- *показатели за резултативност, отразяващи инициативите на компанията в областта на енергоефективността и възобновяемите енергийни източници, могат да отразяват степента на независимост на компанията от нестабилни и циклични колебания на пазарите на традиционни, невъзобновяеми енергоносители;*
- *показателите за съотношението на обема, характера и динамиката на емисиите и замърсяванията позволяват на ръководството да оцени риска за конкретните предприятия, свързани с предстоящите изменения в екологичното законодателство или евентуални санкции от страна на държавните органи;*
- *засиленото внимание за социалните показатели, отразяващи разнородността на работната сила, позволява на мениджърите да идентифицират дискриминационни подходи, които в бъдеще могат да доведат до скъпоструващи съдебни спорове;*
- *показателите за резултативност, отнасящи се за охраната на труда и производствената безопасност, могат да помогнат на ръководството да оцени риска от инциденти, свързани с значими разходи.*

3. 1. 5. Диференция на продукцията

Инициативите и стратегиите свързани с корпоративната отговорност също така предоставят възможности за диференциация на продуктите. Много водещи компании препозиционират продуктите си и услугите си, като се стремят да снижат негативните им социални и екологични въздействия. В този процес на получават възможност да диференцират своята продукция, подобрявайки нейната конкурентоспособност. Усилията в борбата с емисиите на парникови газове доведоха до развитието на такива технологии като горивните клетки, електромобилите и вятърните генератори, чиято мощност и КПД непрекъснато расте. Тези и подобни нови технологии създават различни възможности за много компании, и разкриването на информация за инициативи и стратегии в областта на устойчивото развитие, позволяват да се оцени това, до каква степен компанията е готова да се възползва от тези нови възможности.

Освен това, екологичната и социална резултативност на компанията *може да окаже значително влияние на такива нематериални активи като имиджа на марката (brand image) и благоразположението на клиента, които са ключови фактори, от които зависи репутацията на компанията и доверието в нея.* Това е особено важно за компаниите продаващи своята продукция непосредствено на своите клиенти на пазари с високи нива на конкуренция. Диамантената промишленост, реагира на натиска на общественото мнение, обезпокоено от нарушаването на човешките права, свързани с добива на диаманти в някои страни, като въведе лазерна сертификация на продуктите си, обозначаваща техния произход.

2. 3. 1. 6. Формиране на интелектуалния капитал

Други нематериални активи, например интелектуалния капитал, възможностите за иновации, инвестициите в изследвания и разработки, а така също връзките и партньорствата се явяват фактори, отчитането на които е необходимо при анализа на финансовите перспективи на компаниите. Тези активи се определят от това доколко компанията инвестира в обучението на сътрудниците си, развитието на техните умения и знания, взаимоотношенията между ръководството и сътрудниците, това са и най-важните показатели за социална резултативност в отчетността в областта на устойчивото развитие.

В последно време целия диапазон на нематериалните активи е обект на повишено внимание от страна на бизнес аналитиците и специалистите в отчетността, стремящи се да оценят вярно стойността на компаниите и разбирането на тяхната динамика.

3. 1. 7. Оценка на риска за инвестиционния портфейл

Подобно на начина, по който информацията в областта на устойчивото развитие е съществена за анализа на отделната компания, така тя може да се използва за оценка на риска на редица компании. Например, при управлението на портфейла, ръководствата се стремят да сформират силен портфейл от акции на компании, работещи в енергетиката и тежката промишленост и се налага да оценяват свързаните с това рискове, а така също и да прогнозират динамиката в цените на акциите. Събирайки информация за ползваните различни видове горива от компаниите, както и от данните за емисиите им на парникови газове, управляващите ще могат да оценят

риска от рестрикции, в зависимост от процентния дял от портфейла на компании с значителни емисии на такива газове.

4. Връзка на показателите в областта на устойчивото развитие с финансовата отчетност и обмен на информация

Освен представените материали за вътрешния финансов анализ, информацията за резултативността в може да намери място и в традиционните финансови отчети. Някои компании експериментално обединяват финансовия отчет и корпоративния социален отчет в единен годишен отчет. Дори самото наличие на двата документа, отделно оставя достатъчно възможности за препратки и взаимодопълване. Напр. някои аспекти на екологичната резултативността в областта на могат да бъдат логично отразени в стандартните категории на финансовия отчети. Така съкращаването на отпадъците води до снижаване на разходите и може да се отрази в финансовия отчет като намаление на разходите, а средствата получени от повторното използване или продажбата на отпадъци ще бъдат отразени като приход. Пасивите, възникващи в резултат от изменения на екологичното законодателство или международните конвенции в сферата на труда, ще бъдат отразени в пасива на баланса.

Общо казано икономическите, екологични и социални тенденции могат да бъдат отразени в финансовите отчети, посветени на анализа на бъдещите рискове и възможности. В някои страни нормативните документи, отнасящи се за финансовата отчетност, изискват от компаниите да оповестяват факторите за неопределеност и риск, които могат съществено да повлияят на финансовата резултативност в бъдеще – например, раздел “Обсъждане и анализ на мениджмънта” от ръководството на Комисията по ценните книжа в САЩ (the Management Discussion and Analysis [MD&A] portion of the US Securities and Exchange Commission’s guidelines).

5. Разпространение на социална отчетност

За последните няколко години в световен мащаб се наблюдава нарастване на броят на корпоративните социални отчети. Например в „Доклада за социалната отчетност”, подготвен през 1999 година компанията „Sustain Ability”, която е една от водещите в света консултанти по въпросите на КСО, се казва, че има 31 компании, които изготвят доклад по КСО.

През 2000 година в списъка на „Sustain Ability” са влезли още 202 компании, които изготвят интегрирани корпоративни социални отчети. През 2001 година консултантите от „Next Step Consulting” считат, че броят на отчетите надвишава **1000**.

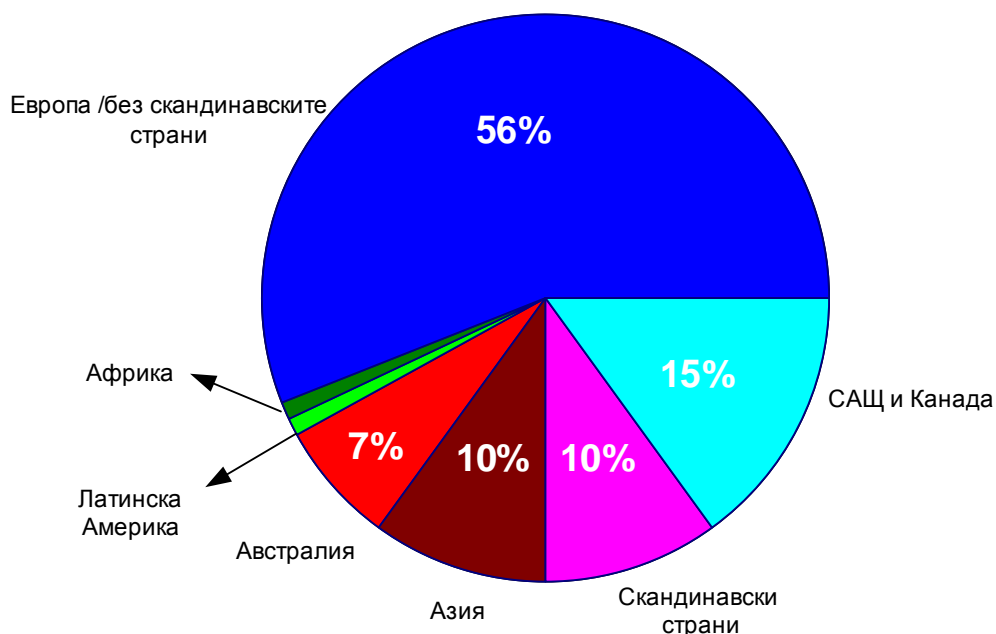
По оценка на „Глобална инициатива за отчетност”.GRI (Global Reporting Initiative), от 2005 год повече от **10000 компании** от целия свят в една, или друга степен прилагат социална отчетност.

Още една особеност на корпоративната социална отчетност - по данни на „Next Step Consulting” за 2001 година $\frac{3}{4}$ от всички социални отчети принадлежат на европейските страни, а $\frac{1}{5}$ част от всички отчети са на Северноамерикански компании. Интересна е реакцията на някои от фондовите пазари: например **повече от 75%** от компаниите от топ 100 според британския фондов индекс FTSE публикуват свои социални отчети⁴. Виж фигура 3 .Ако разгледаме кръговата диаграма за „Разпространение на корпоративната

⁴ Източник на информацията: www.corporate-register.com.

социална отчетност по географски признак” можем да направим извод, че социалната отчетност в днешно време е по скоро „европейски ” феномен.

Разпространение на корпоративната социална отчетност по географски признак

Резултатите от проучване, публикувани на 18 ноември 2002 г., и проведено от Организацията за корпоративна социална отговорност относно 100-те най-големи бизнес корпорации, установява, че 21% от компаниите са включили екологични и социални отчети в годишните си отчети. За сравнения процентът предишната година е бил само 7%.

Резултатите от международното проучване на KPMG за корпоративно социално отчитане през 2002 г. показат, че 45% от 250-те световни топ-компани и 28% от 100-те най-добри компании в 19 страни изготвят екологични, социални или устойчиви отчети, сравнени със съответно 35% и 24% през 1999 г. Сред отчитащите се са **били почти половината от най-големите 250-те компании според класацията на списание „Форчън”**. Корпорациите, които я използват често получават награди за качеството на корпоративното си отчитане. Тези корпорации по правило получават високи оценки и от рейтинговите агенции.

5. Въпроси относно приложението на корпоративния социален отчет : предизвикателства за България

В последно време някои български фирми свързани преди с инициативата на „Глобалния договор” проявяват интерес към социалната отчетност. Какъв път на внедряване на социалната отчетност ще бъде избран, зависи от степента на готовност на българския бизнес да се възползва от всички преимущества, които дава социалната отчетност, В обратния случай ще бъдем свидетели как този процес ще се развие по неблагоприятен сценарий.

Какви дилеми възникват по този път?

1.Задължително или доброволно представяне на данните. Този въпрос широко се обсъжда във всички страни. В днешно време само във Франция има твърдо законодателно регулиране, което задължава всички корпорации, които се търгуват на френската фондова борса да дават информация.

2.Ориентация към процес или резултат Този ключов концептуален въпрос, който всяка компания, която подготвя и прави КСО, трябва да реши сама за себе си. Трябва, ли социалният отчет да разказва за това как компанията води обществен диалог, или той трябва да разказва за резултатите от реализацията на социално отговорна корпоративна политика?

3.Международни стандарти или национални препоръки. В какъв формат трябва да се представят социалните отчети? Във формата, който предлагат международните стандарти (например, GRI, AA1000) и заверено от независими одитори.

Считам,че в българските условия трябва да се спазва **доброволния принцип на разкриване на данните за социално отговорната практика.**

Социалните отчети трябва да бъдат **информативни и да съобщават за резултатите от социалната дейност, която водят компаниите.** След като бъде разкрито достатъчно количество информация и се натрупа практически опит , може да се премине към одитиране на процеса на съставяне на отчетността.

Процесът на интеграцията на българския бизнес в европейската и световната икономика без сянка от съмнение ще наложи въвеждането на социалната отчетност в българската корпоративна практика. По мое мнение в началото е удачно да се ползва отчетната форма относно прилагането на принципите на „Глобалния договор”.

В последствие в българската практика **може да се въведат международните стандарти за корпоративна социална отчетност например (стандарта GRI), който е ориентиран към резултата, или към процеса (стандарта AA 1000).**

Процеса на преминаване към международните стандарти за социална отчетност трябва да бъде съпроводен с интензивно „обучение” на всички страни от този процес.

Особено внимание е необходимо да се отдели **на качеството на консултантите, предлагащи услуги по подготовка на корпоративни социални отчети.**